

ŠKODÁČEK, J.: Internationalism, Patriotism and the Present Time. *Filozofia* 38, 1983, №. 4, p. 447.

The author deals with problems of internationalism and patriotism from the viewpoint of their philosophic aspects. Proletarian and socialist internationalism is characterized as the ideology of the proletariat which substantiates its international interests and aims. Patriotism is defined, according to Lenin's opinions, as a component of social emotionality of people representing their emotional relation to national collectives and minorities.

The author tries to analyze the meaning of categories such as „the national — international“ and „nationalist — internationalist“ and their difference in content. Whereby he states that the importance of their differentiation is determined by the fact that they fulfill the function of important logical and methodologic means for formulating the aims of Leninist national policy. In the end the author underlines the historical character of socialist internationalism and patriotism, i.e. they must correspond to the period of development of socialist countries.

Sociálne cítenie ľudí patrí k tej zložke ich psychiky, ktorá sa utvára v procesoch ich spoločenského života. Býva viazané na rozličné typy ľudských kolektív. Môže ísť o cítenie triedne alebo skupinové, o city utvárané vo vzťahu k lokalite, obci, mestu, v ktorom ľudia žijú a pod. Môže tiež ísť o citovú väzbu jednotlivcov na pracovné kolektívy, ktorých sú príslušníkmi a vo vzťahu ku ktorým sa prejavuje ako cit pre povinnosť a spravodlivosť, ako cit sympatie či antipatie, ako morálne cítenie a pod. K sociálnemu cíteniu patrí i vlastenectvo — citový pomer ľudí k vlasti, formovaný predovšetkým pod vplyvom hlbokých historických koreňov. (1, s. 186) V marxistickom chápaní je vlastenectvo citom vyjadrujúcim vzťah ľudí k národným a národnostným kolektívom, je ich nacionálnym cítením. Takto ho chápali klasici marxizmu-leninizmu. Lenin o ňom najčastejšie písal ako o cite národnej hrdosti a dôstojnosti. (2, s. 307—308; 3, 311—312)¹

Keďže vlastenectvo je sociálnym cítením, musí mať nejakého spoločenského nositeľa, prípadne nositeľov. (Triednych, skupinových i individuálnych.) V triednych spoločnostiach neexistuje vlastenectvo ako také, ale vždy sa prejavuje ako určitý triedny postoj k reálne existujúcej vlasti.² Preto v novodobých národných spoločnostiach koexistuje viacej

¹ LENIN tu píše o „vysoko vyvinutom demokratickom cite dôstojnosti dlho utláčaného národa“, pričom pod citom národnej dôstojnosti rozumie práve národné vlastenectvo.

² Práve v tejto súvislosti Lenin zdôrazňoval, že nacionálne cítenie je nesamostatný jav, pričom mal na mysli jeho triednu podmienenosť. R. 1894 napríklad poznamenal, že „ten, kto reční o národnom cítení ako o samostatnom faktore, iba zastiera podstatu veci“. (5, s. 139)

triednych vlastenectiev. Spoločný však majú etnický základ, ktorý je výsledkom predošlého historického vývoja jednotlivých spoločenstiev. Vzťahuje sa to predovšetkým na kapitalistické spoločenstvá, ktorých národná jednota je triedne rozporná, a preto sú v nich triedne polarizované tiež vlastenecké postoje ku konkrétne existujúcim pomerom v krajine.

Z týchto dôvodov klasici rozlišovali medzi vlastenectvom jednotlivých triednych zložiek kapitalistickej národnej spoločnosti. Marx napríklad zachytil jednu z funkcií, ktorú vládnuca buržoázia pripisovala a dodnes pripisuje vlastenectvu za kapitalizmu, v hodnotení francúzskej republikánskej ústavy z r. 1848: „Napokon sa ústava v melodramatickom paragrafe sama zverí „ostražitosti a vlastenectvu všetkého francúzskeho ľudu, ako aj každého jednotlivého Francúza“, keď už predtým v inom paragrafe zverila „ostražitých“ a „vlasteneckých“ Francúzov nežnej, hrdelnej starostlivosti Najvyššieho súdu.“ (4, s. 262) Buržoázna ústava, stanovujúca najzákladnejšie črty a pravidlá fungovania politického mechanizmu kapitalistického štátu, sa tu dovoľáva vlastenectva ľudu, keď ľud najprv podriadila kapitalistickému právu. Stalo sa to uzákonením buržoázných slobôd, ktorých napĺňanie sa uskutočňovalo tak, aby „buržoázia pri ich používaní v ničom nenarážala na rovnaké práva iných tried“. Marx na vysvetlenie píše: „Kde ‚iným‘ tieto slobody úplne zakazujú, alebo ich používanie dovoľujú iba za podmienok, ktoré sú vždy iba policajnými pascami, stáva sa to vždy v záujme „verejnej bezpečnosti“, t. j. v záujme bezpečnosti buržoázie.“ (4, s. 259—260)

Takto triedne chápané a zákonom kodifikované slobody mali pomáhať garantovať i vlastenectvo francúzskeho ľudu a zúčastňovať sa tak na stabilizovaní kapitalistického spoločenského poriadku. V tomto prípade mohlo ísť, pravda, iba o buržoázne vlastenectvo. V takomto zmysle môžu byť vlastenecké iba tie triedy, sociálne skupiny a vrstvy národa, ktoré z fungovania hospodárskeho a politického mechanizmu kapitalistickej spoločnosti bezprostredne profitujú, pretože spoločenský poriadok takejto vlasti zabezpečuje ich hospodárske záujmy platnými zákonmi. Marx však vo svojich prácach zachytil i vlastenectvo iných triednych zložiek kapitalistickej spoločnosti. Písal napr. o prejavoch vlastenectva francúzskych roľníkov v období formovania kapitalizmu, pričom ich patriotizmus charakterizoval ako „ideálnu formu vlastníckeho zmyslu“. Zmieňoval sa i o vlastenectve francúzskych robotníkov v polovici minulého storočia. (4, s. 330)

Vlastenectvo má však nielen stránku triednu a politickú; má aj aspekt etnický. City ľudí vznikajú v spoločenskom prostredí, v ktorom ľudia žijú. (5, s. 356) Sú jeho určitou reprodukciou v ich vedomí. Preto i vlastenectvo ako súčasť sociálneho cítenia je odrazom určitého spoločenského prostredia — prostredia vlasti v sociálno-citovej sfére vedomia ľudí. Sama vlasť ako jeho materiálna a spoločenská základňa nie

je však iba štátnopolitickým celkom. Lenin o nej písal: „Vlast', to je určité politické, kultúrne a sociálne prostredie — je najmocnejším činiteľom v triednom boji proletariátu... Proletariát nemôže byť ľahostajný a nevšímavý k politickým, sociálnym a kultúrnym podmienkam svojho boja, nemôžu mu byť teda ľahostajné ani osudy jeho krajiny.“ (6, s. 171)

Vlast' je pre Lenina určitá historicky podmienená spoločenská jednota obyvateľstva určitej krajiny, utváraná jej politickým, kultúrnym a sociálnym prostredím. Preto sa neredukuje iba na spoločenské zriadenie a štátny poriadok. Keby tomu bolo tak, redukovala by sa iba na sociálne a politické prostredie danej krajiny. Lenin však vedľa politických a sociálnych faktorov charakterizuje vlast' aj pomocou kultúrnych činiteľov. Na stave kultúrneho prostredia, spoluvytvárajúceho pomery vo vlasti, sa však intenzívne podieľajú aj faktory etnické ako jazyk, folklór a produkty ľudovej umeleckej tvorivosti, historické tradície národa, jeho životný spôsob, zvyky i obyčaje a pod. Sovietski autori P. M. Rogačev a M. A. Sverdlin k tomu poznamenávajú: „Pokiaľ ide o kultúrne prostredie ako element vlasti, dôležitou súčasťou tohto kultúrneho prostredia sú jazyk, demokratické umenie, veda a technika a tradície pokrokovej kultúry.“ (7, s. 74)

Vlast' v leninskom chápaní zahrnuje teda prvky sociálnopolitické i prvky etnokultúrne. Na jednej strane je štátnopolitickým organizmom, ktorý je výsledkom vývoja triednej a sociálnej štruktúry jej obyvateľstva, na druhej strane je výsledkom etnického a vôbec kultúrneho vývoja obyvateľstva krajiny. To má však vplyv tiež na kvalitu vlastenectva. Vlast' ako sociálne a politické prostredie produkuje v citovej sfére života ľudí predovšetkým politické stránky patriotizmu. Vlast' ako kultúrne prostredie odráža v emocionálnej oblasti aj činitele etnické.

Etnická stránka vlastenectva sa prejavuje v podobe bezprostredného citového vzťahu človeka k národnému územiu ako domovu, resp. domovine, k spôsobu života národa, hrdosti na národné tradície, na prínos svojho národa do pokladnice všeľudskej kultúry, a pod.

Politická stránka vlastenectva sa prejavuje predovšetkým v pomere ľudí ku štátu a k hospodárskym, sociálnym i politickým poriadkom, ktoré v ňom panujú. Preto je vždy determinovaná triednymi a skupinovými záujmami. Politická a etnická zložka vlastenectva sa však vzájomne prelínajú a ťažko ich oddeliť. Ich pomer nie je v rôznych triedach rovnaký a aj v tej istej triede sa mení v závislosti od historického stupňa jej vývoja. V emóciách vládnucej triedy spravidla prevláda politická stránka vlastenectva ako vzťah ku štátu, ktorý je pre ňu prostriedkom utlačania. Etnická stránka vlastenectva býva u nej obvykle až druhoradá a často sa i túto stránku usiluje využiť na dosahovanie triedno-politických cieľov. Vlastenectvo utlačaných tried nemusí, naopak, vždy vykazovať politické charakteristiky. Tak tomu bolo často napr. v stredoveku u triedy nevoľníckych roľníkov, ktorí do politiky vo svojej

vlasti mohli zasiahnuť iba veľmi výnimočne v časoch sedliackych vzbúr.³

Sociálnymi emóciami a vôbec sociálnopsychologickými charakteristikami ľudí sa vyznačuje každá spoločnosť, socialistickú nevynímajúc. Socialistické národy sa vyznačujú pre ne charakteristickými národnými a internacionálnymi tradíciami, zvykmi, hodnotovými orientáciami, ideálmi a pod., o ktoré sa ich socialistický patriotizmus opiera. Tieto javy sa silne zúčastňujú na ich sociálnom zjednocovaní, na zjednocovaní ich ľudu pri budovaní novej spoločnosti.

Tieto javy sa historicky vyvíjajú. V spoločnosti vždy existujú hodnoty a tradície zdedené po predchádzajúcich generáciách a súčasne vznikajú aj hodnoty a tradície nové, ktoré sú zovšeobecnením skúseností a na ktoré budú nadväzovať mladšie generácie. Preto sa v podmienkach výstavby socialistickej spoločnosti v porovnaní s minulosťou začína spoločenská psychológia pracujúcich postupne vyznačovať novými črtami a vlastnosťami. Formujú sa nové, socialistické ideály, hodnoty a presvedčenia, využívajú sa nové normy sociálneho správania a vzťahov medzi ľuďmi i socialistickými národmi, formujú sa historicky nové tradície socialistického spolunažívania. Pritom sa postupne prekonávajú staré, predsudkami a prežitkami zaťažené tradície, normy, postoje a presvedčania, brzdiace progres a napredovanie. Zmeny vedomia indivíduí ako príslušníkov dnešných socialistických spoločenských prebiehajú čoraz viac aj pod vplyvom rozvoja svetovej socialistickej sústavy. Vzťahy národov sa v jej rámci zakladajú na ideológii proletárskeho a socialistického internacionalizmu, ktorý predstavuje vedecké teoretické zdôvodnenie chápania a praktického riešenia vzťahov medzi jednotlivými národnými oddielmi robotníctva i medzi socialistickými krajinami a národmi, zodpovedajúce medzinárodným záujmom robotníckej triedy. Spolu so socialistickým vlastenectvom je preto internacionalizmus v ideologickom zápase súčasnej epochy triednym protikladom buržoázných ideológií, špecializovaných na vysvetľovanie a zdôvodňovanie vzťahov nerovnosti medzi krajinami.⁴

Pri konfrontácii triedne protikladných ideológií pripadá dôležité miesto niektorým dominantným pojmom a interpretácii ich sémantického významu. Ide najmä o pojmy „národné“, „medzinárodné“, „nacionalistické“ a „internacionalistické“. Prvé dva rozlišujú imanentné a vonkajšie vzťahy národov, abstrahujú pritom od triednej diferenciácie a teda ideologického momentu. „Existujú národné ekonomiky, ná-

³ Ani v takýchto prípadoch však — pretože nešlo o politicky uvedomelé akcie — ich vlastenectvo nemalo primárne politický charakter, i keď vyvolávalo zodpovedajúce politické následky.

⁴ „Proti buržoáznej ideii kozmopolitizmu... stavia marxizmus-leninizmus ideu proletárskeho internacionalizmu, ktorá... kladie dôraz na spoločný záujem robotníckej triedy a proti buržoáznemu nacionalizmu, ktorý znamená povyšovanie jedných národov nad druhými, stavia ideu socialistického vlastenectva.“ [8, s. 467]

rodné buržoázie, národné jazyky, národné kultúry, národné literatúry, národné dejiny, národné štáty, národné organizácie, spolky atď. Existujú tiež medzinárodné javy: medzinárodné monopoly, medzinárodný proletariát, medzinárodné právo a jeho inštitúcie, medzinárodné dohody, medzinárodné organizácie, medzinárodné kongresy a i.“ (9, s. 485) Dvojica pojmov, „národné“, „medzinárodné“, („nacionalne a internacionalne“) zachytáva objektívne javy života národov a ich vzťahov; slúži na orientáciu v mnohosti práve takýchto skutočností spoločenskej reality a na zachytávanie ich spoločenského vývoja tak, ako sa on prejavuje v premenách a historickom napredovaní štátnopolitických a národných celkov a v premenách i vývoji medzinárodných javov a medzinárodných vzťahov.

Druhá dvojica kategórií (nacionalistické a internacionalistické) plní funkciu v rámci dialektiky duchovnej oblasti života národov a slúži na orientáciu v oblasti vývoja a premien ich ideológií.⁵ Ideológie však vždy obsahujú určité hodnotiace stanovisko, dané záujmami skupín a tried. Preto pojmy „nacionalistické“ a „internationalistické“ ako výrazy na označovanie triednych ideológií implicitne už obsahujú určité teoretické a metodologické východiská, z ktorých sa k národnému a medzinárodnému pristupuje, a z ktorých sa hodnotenie týchto fenoménov iba odvodzuje. Z toho vyplýva, že výrazy „nacionalistické a internacionalistické“ sú výrazmi na zachytávanie subjektívno-triednych postojov k národným a medzinárodným javom a udalostiam, ktoré sú zachytávané a opisované pomocou pojmov „národné — medzinárodné“.

Kategórie „nacionalistické, internacionalistické“ zachytávajú odlišný postoj tried k objektívne existujúcim národným a medzinárodným javom, ku konkrétnemu životu národov a ku vzťahom medzi nimi. Preto „národné nemusí byť a nie je vždy zároveň nacionalistické a medzinárodné nemusí byť a nie je vždy internacionalistické. Národná literatúra nemusí byť a nie je vždy nacionalistickou literatúrou, môže byť svojím obsahom hlboko internacionalistická. Medzinárodné právo nemusí byť a nie je vždy svojím charakterom internacionalistické, ale môže byť výrazom a prejavom obmedzeného nacionalizmu.“ (9, s. 486) Preto tiež nemožno zamieňať nacionalne s nacionalistickým ani internacionalne s internacionalistickým.

Nacionalne (národné) je totiž historicky nevyhnutným stupňom na ceste dejinného vývoja ľudskej spoločnosti, a nacionalistické je iba jeho ideologickým odrazom, ktorý je modifikovaný triednymi záujmami. A preto v boji s buržoáznym nacionalizmom nemožno zároveň bojovať proti národnému, ktoré je na dnešnom vývojovom stupni spoločnosti stále ešte historicky nevyhnutné. Bol by to národný nihilizmus, ktorý

⁵ Preto Lenin pokladal nacionalizmus a internacionalizmus za dve triedne protikladné politické ideológie a písal o nich ako o dvoch nepriateľských heslách, zodpovedajúcich dvom triednym táborom. (Pozri 18, s. 18; 19, s. 111)

klasici marxizmu-leninizmu rozhodne odmietali. Nemožno však zamieňať ani internacionálne s internacionalistickým, pretože nie každé internacionálne je zároveň automaticky internacionalistickým. Bojujúc v priebehu prvej svetovej vojny intenzívne proti nacionalizmu a šovinizmu, prenikajú do robotníckeho hnutia; Lenin začiatkom r. 1916 napísal, že bez toho, aby každý socialista okamžite žiadal uskutočnenie práva na sebaurčenie pre utláčané národy — ostane „uznanie sebaurčenia národov a zásad internacionalizmu v najlepšom prípade mŕtvou literou“. (3, s. 163) Zásady internacionalizmu musel v tomto období urputne prebojovávať, pretože ešte nenadobudli medzinárodný charakter ani v rámci robotníckeho hnutia. Internacionalistické nebolo ešte internacionálnym. Preto tiež Lenin obsah týchto pojmov striktné rozlišoval.

Internationalistické je iba to, čo zodpovedá ideológii proletárskeho a socialistického internacionalizmu. Ani na dnešnom stupni spoločenského vývoja nie každé internacionálne zodpovedá už normám a zásadám tejto ideológie. Lenin sa napríklad zmieňoval i o internacionálnom šovinizme a ten v žiadnom prípade nemôže byť internacionalistickým. V októbri 1915 napísal: „Internacionálny šovinizmus oficiálnych strán... vyvoláva teda pobúrenie a odpor internacionálnych revolučných sociálnych demokratov. Máme podľa toho pred sebou dva smery. Oba sú internacionálne.“ (10, s. 349) Oba smery, ktoré vo vtedajšom robotníckom hnutí prevládali, nazval Lenin internacionálnymi, nie však internacionalistickými, pretože šovinizmus v žiadnom prípade takým byť nemôže.

Potreba navzájom odlišovať význam a obsah týchto dvojíc párových pojmov vychádza priamo z potrieb správneho realizovania leninskej národnostnej politiky; sú jedným z dôležitých a nezastupiteľných logických a metodologických prostriedkov pri formulovaní politického programu riešenia vzťahov medzi socialistickými národmi, národnosťami a krajinami. Rozvoj a zbližovanie socialistických národov, ktoré sa v súčasnosti uplatňujú ako zákonitosť vývoja socialistického sveta, je totiž rozvojom tak národného, ako aj internacionálneho, a historická dialektika týchto vývojových procesov utvára optimálne podmienky, za ktorých internacionálne musí zodpovedať vývojovému stupňu národného a národné sa, naopak, musí rozvíjať pod vplyvom všeobecných internacionálnych vývojových tendencií súčasného socialistického sveta. Tieto tendencie napomáhajú a uľahčujú rozvoj a premeny národného práva preto, lebo zodpovedajú historickým podmienkam vývoja konkrétnych socialistických národov.⁶ Rozvoj národného a internacionálneho na základe princípov, noriem a zásad ideológie socialistického internacio-

⁶ Sovietsky autor A. E. Bagramov túto dialektiku vyjadril slovami, že „zosilnenie internacionálneho nechápeme ako proces vytlačenia nacionálneho, ale ako stále silnejšie vzájomné prenikanie internacionálneho a nacionálneho“. (11, s. 11)

nalizmu sa premieňa na praktickú politiku komunistických a robotníckych strán a socialistických krajín.

Proletársky a socialistický internacionalizmus nachádza svoju konkretizáciu a uplatnenie tiež v oblasti politického života národov. Preto ho nemožno redukovať na ideológiu a teóriu. Ide o zložitý a mnohostranný sociálny jav, v súčasnosti sa uplatňujúci už takmer vo všetkých oblastiach života socialistických národov a štátov i v medzinárodnom robotníckom hnutí. Je to „po prvé, vedecká marxisticko-leninská ideológia totožných záujmov a cieľov robotníckej triedy v jej boji za oslobodenie od sociálneho a národnostného útlaku a za výstavbu novej, socialistickej spoločnosti; po druhé je to politika a široká sociálna prax vo sfére štátnej, hospodárskej a kultúrnej výstavby, zodpovedajúca ideológii internacionalizmu, usilujúca o rozkvet a zblíženie národov; po tretie sú to mravné a morálne zásady citu rovnosti, vzájomnej úcty, bratstva a priateľstva medzi národmi.“ [12, s. 25]

Metodologicky dôležité — najmä pre historiografiu a s ňou spríbuzené spoločenskovedné disciplíny — je rešpektovanie jednoty i odlišnosti proletárskeho a socialistického internacionalizmu. Autori, ktorí medzi nimi rozlišujú, vychádzajú z historického hľadiska. Ich rozdiel chápu ako rozdiel medzi dvoma vývojovými stupňami toho istého javu, vyznačujúceho sa rovnakou sociálno-triednou podstatou. Vznik a sformovanie socialistického internacionalizmu ako pokračovanie vývoja proletárskeho internacionalizmu v nových historických a štátnopolitických podmienkach spájajú so vznikom a sformovaním svetovej socialistickej sústavy ako sústavy suverénnych socialistických štátov.

Ak periodizáciu genézy a vývoja proletárskeho internacionalizmu členíme do troch základných historických etáp, pričom za prvú považujeme jeho vývoj do Veľkej októbrovej revolúcie, za druhú procesy jeho premien od vzniku prvého socialistického štátu do sformovania svetovej socialistickej sústavy po druhej svetovej vojne a za tretiu etapu súčasnosť, začínajúcu sformovaním tejto sústavy, [13, s. 17—18] potom možno socialistický internacionalizmus spájať iba s poslednou etapou. Preto napríklad bulharský teoretik Arojo píše: „Socialistický internacionalizmus nadväzuje na proletársky internacionalizmus a je jeho pokračovateľom v podmienkach budovania socializmu vo svete. Proletársky internacionalizmus vzniká za kapitalizmu. Jeho materiálnou základňou bola a je internacionalizácia hospodárskeho života v tejto spoločnosti. Jeho vonkajším výrazom je potom jednota, zomknutosť a solidarita proletariátu celého sveta proti kapitalistickému vykorisťovaniu. Po vzniku svetovej socialistickej sústavy, a súčasne s ňou, sa rodí i socialistický internacionalizmus ako ideologický výraz solidarity, priateľstva a spolupráce medzi národmi bratských socialistických krajín.“ [14, s. 1]

V súčasnosti viacerí marxistickí teoretici sú za to, že k praktickému uplatňovaniu socialistického internacionalizmu dochádza vo dvoch ro-

vinách vzťahov medzi štátne organizovanými socialistickými národmi. Preto o ňom píšú ako o tom vývojovom stupni proletárskeho internacionalizmu, na ktorom sa stáva ideologickým východiskom formovania vzťahov jednak medzi jednotlivými socialistickými štátmi, jednak „vo vnútorných vzťahoch viacnárodných socialistických štátov“. (15, s. 6) V. N. Gončarova tieto rôzne úrovne realizácie socialistického internacionalizmu eviduje takto: „Tu sa zreteľne líšia dve úrovne rozvoja socialistického internacionalizmu. Veď vzťahy socialistických národov vnútri ZSSR tak časom vznikú, ako aj stupňom internacionalizácie sú rozvinutejšie ako internacionálne vzťahy medzi socialistickými štátmi.“ (16, s. 45)

Z toho jasne vyplýva v súčasnosti potreba diferencovať spomenuté dve roviny prejavov socialistického internacionalizmu, medzi ktorými sú v pokročilosti internacionalizácie vzťahov dosť podstatné rozdiely. Tieto dve sféry prejavov internacionalizmu navzájom odlišil, zmieňujúc sa o našich československých podmienkach, i generálny tajomník ÚV KSČ súdruh Gustáv Husák, keď na zjazde KSS v máji 1971 povedal: „Hovoríme o internacionalizme, musíme ho však chápať nielen vo vzťahu k medzinárodnému robotníckemu hnutiu, vo vzťahu k Sovietskemu zväzu, k socialistickým štátom. Proletársky internacionalizmus má aj svoju domácu, vnútroštátnu stránku vo vzťahu našich národov a národností.“ (17, s. 206)

Ideológia socialistického internacionalizmu sa preto v súčasnom svete mení na praktickú politiku na dvoch spomenutých úrovniach. Ideológia sa však na konkrétnu politiku nemení automaticky a samočinne. Aby sa idey mohli premeniť na materiálne skutky, musia ľudia inšpirovať k praktickej činnosti, usmerňovať ich aktivitu. V aplikácii na idey socialistického internacionalizmu to znamená, že táto ideológia musí byť regulátorom praxe politiky komunistických strán a činnosti nás i regulátorom vzťahov medzi socialistickými národmi a krajinami, v ktorých žijú.

Pojmu princíp sa v bežnej reči i vo vede a teórii pripisuje viacej obsahov. Klasici marxizmu-leninizmu ho najčastejšie používali vo dvoch základných významoch: buď na označenie najdôležitejších zásad nejakej činnosti alebo vo význame najdôležitejších všeobecných východísk určitej teórie.

Pokiaľ ide o princípy socialistického internacionalizmu, nadobúdajú v poznaní i činnosti komunistických strán oba uvedené významy. Sú to základné a východiskové idey, ktoré sú teoretickým zovšeobecnením historických skúseností robotníckej triedy. Ako také potom vyjadrujú najdôležitejšie zásady politickej činnosti proletariátu, jeho strany a socialistických krajín pri riešení vzťahov medzi národmi, národnými oddielmi robotníctva a socialistickými štátmi. V živote a činnosti robotníckej triedy a jej strany plnia dve základné funkcie. Prvou je funkcia poznávacia. Je založená na tom, že tieto princípy sú výsledkom, zovšeobec-

nením a syntézou celého predchádzajúceho poznania proletariátu v oblasti riešenia vzťahov medzi národmi, národnými oddielmi robotníctva a socialistickými krajinami. Fixujú teda určitý stupeň triedneho poznania. Ide o chápanie princípov socialistického internacionalizmu ako základných teoretických postulátov a východísk marxisticko-leninskej sociálnopolitickej teórie.

Druhou ich dôležitou funkciou je funkcia praktická, spočívajúca v tom, že sú aj návodom na konkrétne konanie a reprezentujú metódu činnosti robotníctva a jeho strany pri riešení vzťahov medzi socialistickými krajinami a národmi. V tomto prípade ide o ich chápanie a používanie ako najdôležitejších zásad politickej činnosti proletariátu, komunistických strán a socialistických štátov pri uskutočňovaní národnostnej politiky. Pre plnenie tejto funkcie je charakteristické, že sa v procese jej realizácie princípy socialistického internacionalizmu stávajú spojovacím článkom medzi teóriou (ideológiou) a praktickou politikou socialistických krajín a medzinárodného robotníckeho hnutia.

Ako každý jav v realite i socializmus sa vyvíja. Adekvátne sa musí rozvíjať i ideológia socialistického internacionalizmu, najmä jej regulačná stránka, reprezentovaná princípmi, zásadami, pravidlami a normami, ktoré formuluje. Táto stránka ideológie socialistického internacionalizmu musí zodpovedať potrebám vývojového stupňa socialistického sveta. Vyplýva to z toho, že sa s rozvojom socialistických národov zodpovedajúcim spôsobom rozširujú, obohacujú a prehlbujú tiež styky medzi nimi. Kvantite, šírke a hĺbke týchto medzinárodných socialistických stykov, kontaktov a vzťahov musí zodpovedať rozpracovanosť ideológie socialistického internacionalizmu i úroveň praktického uplatňovania a používania princípov a zásad, ktorými sa tieto kontakty riadia. Internacionalistické musí zodpovedať internacionálnemu v socialistickom svete.

Toto tvrdenie sa však v plnom rozsahu vzťahuje tiež na socialistické vlastenectvo, lebo paralelne s rozvojom socialistických krajín a národov, ktoré v nich žijú, sa adekvátne rozvíja i citový vzťah ich obyvateľstva k reálnemu socializmu. Preto obsah socialistického internacionalizmu a vlastenectva musí vždy zodpovedať vývojovej etape, v ktorej sa socialistické krajiny nachádzajú. Iba vtedy sa tieto sociálne javy môžu efektívne zúčastňovať na plnení funkcií, ktoré daná etapa výstavby socializmu kladie pred pracujúcich.

LITERATÚRA

1. LENIN, V. I.: Spisy 28. Bratislava 1954.
2. LENIN, V. I.: Vybrané spisy v 5. zväzkoch. Zv. 2. Bratislava 1973.
3. LENIN, V. I.: Spisy 22. Bratislava 1956.
4. MARX, K. — ENGELS, F.: Vybrané spisy v 5. zväzkoch. Zv. 2. Bratislava 1977.
5. Pozri LENIN, V. I.: Spisy 1. Bratislava 1959.

6. LENIN, V. I.: Spisy 15. Bratislava 1958.
7. ROGAČEV, P. M. — SVERDLIN, M. A.: Patriotizm i obščestvennyj progress. Moskva 1974.
8. NETOPILÍK, J.: Internacionalismus — světový názor dělnické třídy. In: Filosofický časopis 1975, č. 3.
9. LOUKOTKA, J.: K otázce pojetí národního a mezinárodního v marxisticko-leninské filosofii. In: Filosofický časopis. 1975, č. 3.
10. LENIN, V. I.: Spisy 21. Bratislava 1956.
11. BAGRAMOV, A. E.: Leninskaja nacionalnaja politika: dostiženija i perspektivy. Moskva 1977.
12. KONSTANTINOV, F. — ZAIKOVA, V.: Socialistický internacionalismus. Praha 1973.
13. BOBOK, J.: Proletářský internacionalismus a jednota komunistického hnutí. Praha 1978.
14. AROJO, Ž.: Proletářský internacionalismus jako vůdčí princip socialistické ekonomické integrace. In: Skušenosti při zabezpečování ekonomické propagandy a ekonomické výchovy pracujících; Sborník referátů z mezinárodní konference bratrských organizací socialistických zemí. Praha, 17. a 18. září 1979.
15. Pozří DZIAK, J.: Ekonomická propaganda a ekonomická výchova — důležitá součást výchovy k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu. In: Sborník referátů z mezinárodní konference bratrských organizací socialistických zemí. Praha, 17. a 18. září 1979.
16. GONČAROVA, V. N.: Internacionalizacija obščestvennoj žizni kak dialektičeskij proces. Kijev 1978.
17. HUSÁK, G.: Vybrané prejavy (máj 1970—december 1971). Pravda, Bratislava 1972.
18. LENIN, V. I.: Spisy 20. Bratislava 1956.
19. ŠKODÁČEK, J.: Ideológia nacionalizmu a jej prekonávanie. Bratislava 1981.

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМ, ПАТРИОТИЗМ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Ян Шкодачек

К проблематике интернационализма и патриотизма автор статьи подходит с точки зрения их общих философских аспектов. Пролетарский и социалистический интернационализм он характеризует как идеологию пролетариата, которая теоретически обосновывает его международные интересы и цели. Исходя из взглядов Ленина, автор определяет патриотизм как составную часть социальных чувств людей, представляющую их эмоциональное отношение к национальным коллективам. Он обращает внимание на его исторический характер, на классовую поляризацию патриотизма в антагонистическом обществе и на место социалистического патриотизма в жизни социалистического общества.

Автор анализирует также значение категорий „национально-интернациональное“ и „националистическо-интернационалистское“, пытается указать на содержательное различие между ними. При этом он констатирует, что важность проведения такого различия связана с тем, что данные категории выполняют функцию важного логического и методологического средства формулирования целей ленинской национальной политики. В заключении статьи автор подчеркивает исторический характер социалистического интернационализма и патриотизма, детерминирующий то, что они должны соответствовать этапу развития социалистических стран. Указанный факт вытекает прежде всего из регулятивной функции, которую данные социальные явления выполняют в жизни социалистического содружества.